

Arven fra vindmøllerne

Policy brief #3 – Innovationspolitik handler også om borgerinvolvering

Udarbejdet af:

Jeppe Wohlert, programleder for forskning og innovation

Udgivet september 2022

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Borgerinvolvering bør få større opmærksomhed i arbejdet med Danmarks grønne missioner

Den seneste regering har haft store forventninger til udviklingen af et internationalt, konkurrence-dygtigt hjemmemarked for grønne brændstoffer i Danmark. Det fordrer en betydelig udbygning af produktionen af grøn strøm, som er nødvendig for den strømintensive produktion af grønne brændstoffer. Men udbygningen af kraftværker for både vindmølleparker og grønne brændstoffer risikerer at blive mødt af den samme borgermodstand, som de sidste årtier har bremset udbygningen af vindkraft. Medmindre borgerinvolvering får større opmærksomhed i det fremadrettede arbejde med den seneste regerings grønne missioner.

Ambitionerne er store for bidraget fra den seneste regerings [grønne forsknings- og innovationsstrategi](#) til ikke alene indfrielsen af klimalovens 2030- og 2050-mål, men også udviklingen af internationalt konkurrence-dygtige grønne industrier i Danmark. Det gælder ikke mindst strategiens mission om udvikling og udbredelse af teknologier for produktionen af grønne brændstoffer, som regeringen forventede, at dansk erhvervsliv vil kunne eksportere til udlandet i fremtiden.

Imidlertid peger [DEA i en ny undersøgelse](#) på, at der er en risiko for, at borgerprotester vil bremse udbredelsen af de grønne brændstofteknologier. Det gælder først og fremmest opførelsen af nye vindmølleparker på land, som er afgørende for at forsyne den strømintensive produktion af grønne brændstoffer med vedvarende energi inden 2030. Men der er også en potentiel risiko for, at borgerprotesterne rammer den planlagte opførelse af Power-to-X-anlæg, som ideelt set skal placeres i de produktionsdominerede områder som Sydsjælland, Vestjylland og Nordjylland. Derfor er det afgørende, at statens innovationspolitik fremover har større fokus på dialogen med kommuner og borgere om udbredelsen af de grønne teknologier.

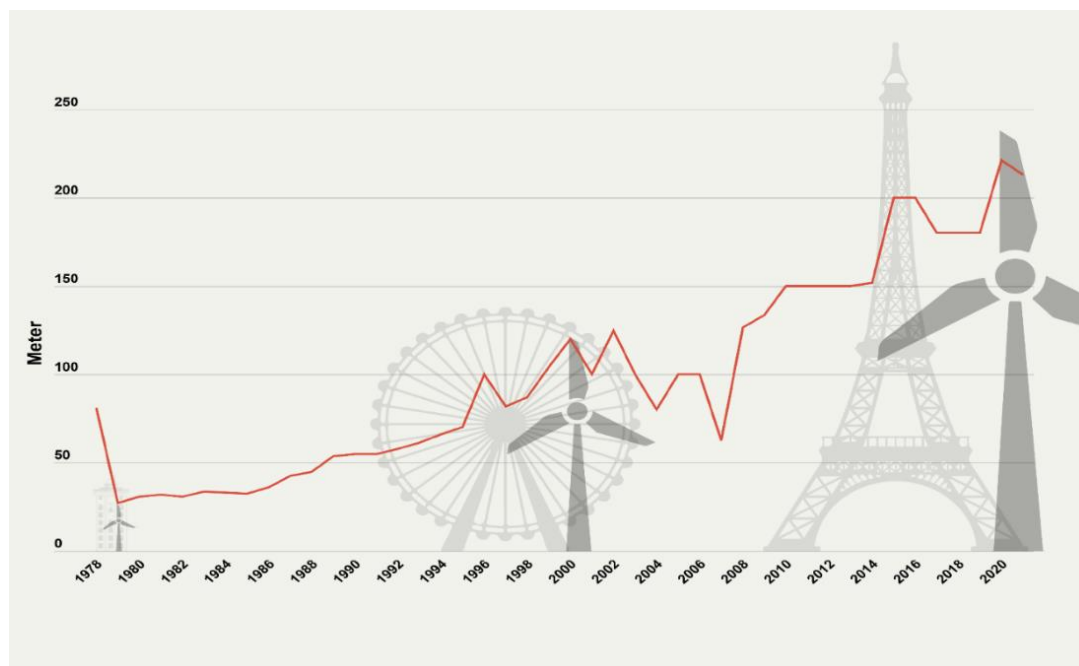
Borgermodstand mod vindmøller er steget i takt med deres størrelse og kapacitet

Årtusindskiftet varslede et opgør med de borgerejede vindmøller, idet den stigende liberalisering af energimarkedet i 00'erne gødede jorden for andre ejerforhold og stadig større møller på det danske hjemmemarked. Kravet om lokalt ejerskab i forbindelse med udbygning af vindmøller var blevet ophævet, og møllernes voksende størrelse medførte investeringsomkostninger og risici, som oversteg private husholdnings- og vindmølleandelsforeningers budgetter.

I samme periode er udbygningen af vindmøller særligt på land og kystnære strækninger – hvor kommunerne har planmyndighed – i stigende grad blevet mødt med modstand fra borgere og lokalsamfund, som har bremset udbygningen af vindkraft. Den stigende modstand mod vindmøller fra enkelte borgere og lokalsamfund var baggrunden for vedtagelsen af lov om fremme af vedvarende energi i 2008, som introducerede fire instrumenter, der havde til hensigt at tilskynde til lokal accept af vindmøller: 1) værditabsordningen, som kompenserer værditab på fast ejendom ved opstilling af vindmøller, 2) køberetsordningen, som kræver ejerandele til vindmøller udbudt til lokale borgere, 3) grøn ordning, der skal styrke lokale landskabelige og rekreative værdier og 4) garantifonden, som garanterer lån til lokale vindmøllelaugs forundersøgelser.

Siden 2008 er møllerne på land vokset betydeligt i størrelse (se figur 1) og kapacitet, samtidig med at den årlige udbygning af kapaciteten for vindkraftanlæg på land efter årtusindskiftet er mindre end før. Til trods for mere end 10 års tilbagevendende politiske ambitioner om udbygning af land- og kystnære møller har effekten af de politiske instrumenter til compensation af borgere og lokalsamfund for opførelsen af vindmøller vist sig at være begrænset. Det afspejler en mangelfuld koordinering mellem statens visioner, kommunernes planmyndighed og lokalsamfundenes interesser i forbindelse med udbygning af vindkraftanlæg på land.

Figur 1 Udviklingen i de største landmøller opført i Danmark målt fra fundament til spidsen af øverste rotorblad

Kilde: Energistyrelsens stamdataregister for vindkraftanlæg, ultimo december 2021

Risiko for modstand mod opførelse af grønne brændstofanlæg

Borgermodstand mod vindmøller handler ikke kun om møllernes højde. Forskningslitteratur i DEAs undersøgelse begrundes således modstanden i visuelle begrænsninger fra vindkraftanlæg, miljømæssige konsekvenser, støj, konsekvenser for lokale ejendomspriser, kommercielle interesser og ejerskabsstrukturer, samt at borgere ikke føler sig inddraget i planlægning af, hvor møllerne kan opføres.

Borgmodstanden er ikke forbeholdt vindmøller. Det måtte Vattenfall sande i 2009, da deres satsning på et større Carbon Capture and Storage (CCS) demonstrationsanlæg [mødte protester fra lokalbefolkningen](#) i Nordjylland. Projektet blev forsinket i to år, og efterfølgende [afviste to forskellige danske regeringer](#) at give tilladelse til opførelsen af anlægget.

DEAs undersøgelse viser, at forsknings- og innovationsmiljøernes roadmaps for de grønne forsknings- og innovationsmissioner efterspørger forskning, der kan øge vores forståelse for og evne til at adressere samfundets accept af grønne teknologier som eksempelvis Power-to-X og CCS. Uden den viden risikerer vi, at den planlagte storskala udbredelse af produktionsanlæg for grønne brændstoffer ikke kan realiseres.

Uudnyttet potentiale forbundet med at mobilisering af borgere i innovationspolitikken

Forskningslitteratur i DEAs undersøgelse peger endvidere på et uudnyttet potentiale for at mobilisere borgere omkring udbygningen af kraftanlæg. Eksempelvis for vind og grønne brændstoffer ud fra mere positive dagsordener som mulige erhvervmæssige og økonomiske gevinster for lokalmiljøer samt et fælles ansvar for omlægningen af Danmark mod en betydeligt større andel af energiproduktion fra vedvarende kilder.

Det er lovende, at den seneste regering har meldt ud, at den vil gå i dialog med kommunerne om øget udbygning af vedvarende energi på land. Dialogen skal understøtte en ambitiøs udbygning af solcelleanlæg og landvindmøller. Det bør i den forbindelse overvejes, hvordan borgere kan involveres i initiativer for opførelse af grønne brændstofanlæg, så de ikke risikerer at blive genstand for yderlige lokalmodstand.

DEA

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu